

Шевченко І.В.

Кандидат педагогічних наук,
доцент кафедри англійської філології,
МНУ імені В.О.Сухомлинського

АНГЛОСАКСОНСЬКА ПОЕМА «БЕОВУЛЬФ» ЯК ЗРАЗОК СТАРОДОВНЬОГО ГЕРОІЧНОГО ЕПОСУ

В історії англійської літератури англосаксонська поема «Беовульф» посідає значне місце. Вважається, що ця поема була написана на початку VIII століття. Хронологічно часу написання твору передують надзвичайно важливі події, а саме, вторгнення на територію Британії в середині V століття варварських племен англів, саксів та ютів, що, у свою чергу, стало початком завоювання Британських островів норманами.

Загарбники утворили свої королівства: англи – королівства Мерсія, Нортумбрія та Східна Англія, сакси – Уессекс, Сасекс та Ессекс, юти – Кент. Королівства перебували у стані постійної боротьби з метою встановлення політичної переваги. Поступово, три королівства – Нортумбрія, Мерсія та Уессекс – стали домінувати над іншими королівствами. Стали домінувати і діалекти, які спостерігались на цих територіях, але західно-саксонський діалект Уессексу став класичним діалектом давньоанглійської мови [5].

Велике значення у ранні століття англосаксонської історії мала усна словесність. У піснях і переказах англосаксів, які завоювали Британію, довгий час зберігалися відзвуки переказів і сюжетів, що склали зміст поезії на континенті в більш ранній період. Майже всі пам'ятки англосаксонської поезії носять виразні відбитки впливу християнізації варварських племен.

Поема "Беовульф" є зразком стародавнього героїчного епосу. Поема виникла на основі старовинних германських переказів, що відносяться до язичеських часів. Ці перекази з'явилися у середовищі германських племен задовго до переселення англосаксів на територію Британії. Дія поеми відбувається на берегах Балтійського моря, її сюжет запозичений з германської міфології [2].

Науковець М.Алексеев стверджує, що всі дослідники поеми "Беовульф" встановлюють один важливий факт – Беовульф не є англосаксонським героєм і дія у поемі не пов'язана з Англією. Не англи, не сакси не беруть участь у подіях, що зображені у поемі. Цю особливість змісту тлумачили по-різному: одні відносили

складання епічного сказання про Беовульфа до часу, що відноситься до переселення англосаксів на територію Британії; інші, навпаки, стверджували, що поема виникла пізніше, наприклад, в період датських вторгнень [1].

Беовульф є особистістю не історичною, але в поемі можна знайти, щоправда у вигляді коротких епізодів або навіть тільки випадкових натяків, відгомони історичних подій, битв північно-германських народів між собою і зі своїми південно-германськими сусідами.

Дослідник А.Анікст у своїй роботі "Історія англійської літератури" вважає, що Беовульф був історичною особою і жив він у VI столітті. Історичний Беовульф брав участь у боротьбі, яку його дядько Хігелак вів проти франків у 512г. Але від цих історичних фактів у поемі не залишилося нічого, окрім посилання на те, що Беовульф був племінником і спадкоємцем Хігелака. Фантастичні подвиги Беовульфа перенесено, однак, із світу казки на історичне підґрунття і відбуваються серед народів Північної Європи. У поемі беруть участь шведи, гаути (геати), згадуються інші племена [3, с. 8 - 10].

Слід зазначити, що у вигляді Беовульфа позначилися народні уявлення про героя, який спроможний приборкувати сили природи. Беовульф, таким чином, є втіленням морального ідеалу героїчної особистості стародавнього періоду. За змістом поеми, герой, який повинен буде знищити чудовисько, проявляє героїчну безстрашність та відвагу [Беовульф, 603 - 608, 1383 - 1396, 2509-2527].

Унікальність, неповторність, які підкреслюють його призначення зробити цей подвиг можливо прослідкувати у таких рядках:

«Але ось він, витязь, чого не вмiли,
з волі Творця разом зібравшись,
то зробив, ми ... !»
[Беовульф, 939 – 942].

Беовульф є єдиним серед усіх живих на землі, хто може здолати Гренделя і його мати та убити дракона. Сама ситуація, у даному випадку, виступає в ролі головної характеристики богатиря, саме вона визначає його героїчну сутність, яка має прояв у діянні, направленому на порятунок цілого племені і є непосильним іншим людям. Всі інші риси, властиві образу, похідні і лише відтіняють з різних сторін, як окремі, прояви його героїчності.

В образі Беовульфа концентруються якості всього племені. Сила Беовульфа є силою усіх геатів, про що говорить у поемі у зв'язку з перемогою Беовульфа над Гренделем: "... ворога вони (геати) однією силою всі перевершили, його (Беовульфа) міццю" [Беовульф, 698 – 700]. Сам образ могутнього богатиря, який уособлює силу і міць свого племені, позбавлений індивідуальних рис, але наділений гіперболізованими перевагами, націленими на виконання головного завдання, що стоїть перед ним, а саме, захисту племені (свого і дружнього) від чудовиська.

Однією з головних функцій ідеалу стародавнього героя є місія захисника і справедливого судді. Це має підтвердження у поемі. Виконання цього завдання забезпечується сукупністю якостей, якими наділяється Беовульф: силою, відвагою, вірністю своєму обов'язку і т.ін. Причому всі ці якості зведені у найвищий, недосяжний для інших ступінь. Сила Беовульфа така, що "тридцять ратників переборов він однією рукою" [Беовульф, 381 – 382].

Беовульф, також, відрізняється серед інших дружинників своїм зовнішнім виглядом, що підтверджує його героїчну сутність. Невипадково датчанин, страж узбережжя, відразу звертає увагу на Беовульфа:

«Я в житті не простолюдин
не бачив витязя в ошатній збруї, -
сильніше і вище, кров благородна
ніж ваш соратник - видно по поставі!»

[Беовульф, 248 – 252].

Також Вульфгар, воїн Хродгара, який приймає гостей у Хеорота, з першого ж погляду впевнений в тому, що Беовульф є прославленим воїном, відомим своєю силою і військової доблестю [Беовульф, 336 – 339].

І зовнішність Беовульфа, і його сила, і його моральні якості, а саме, вірність обов'язку, вірність королю і родичу гіперболізовані, ідеальні, що і створює між слухачами і оповідачем певну дистанцію.

Додатковим засобом героїзації слугує і рідовид героя. Людина у поемі не мислиться поза колективом, з яким він пов'язаний узами спорідненості. Введення будь-якого персонажа, власне, відкривається вказівкою на рід, до якого він належить, та перерахуванням його прославлених предків: докладно розповідається родовід Хродгара і Хігелака, Унферт – "син Екглава", Оффа – "родич Хеммінгі". Ось, що в поемі говориться відносно Віглафа:

«То Віглаф був, син Веохстана,
родич Ельвхера, щитоносець».

[Беовульф, 2601 – 2602].

Вказівка на рід, до якого належить персонаж, має глибокий зміст. Зв'язок з уславленим, відомим своїми подвигами родом доповнює характеристику і визначає певною мірою переваги героя. Він здатний і готовий до здійснення подвигів не тільки через свої особистісні якості, але і як представник славетного своїми подвигами роду. "Героїчні" якості в значній мірі виявляються не індивідуальними, а родовими. Діяння Беовульфа не усвідомлюються як цінний акт особистого героїзму.

Отже, англосаксонська поема «Беовульф» є видатною писемною пам'яткою стародавньої англійської літератури. У ній уславлюється такі важливі риси як хоробрість, вірність племені і роду, помста ворогу, які вважалися притаманними лише дійсному герою того часу. Саме Беовульф став втіленням морального ідеалу героїчної особистості стародавнього періоду.

Література:

1. Алексеев М.П. Література середньовічної Англії і Шотландії. – М.: Вищ. школа, 1984. – 351 с.
2. Анікін Г.В. Михальська Н.П. Історія англійської літератури. – М.: Вищ. школа, 1975. – 528 с.
3. Анікст А. Історія англійської літератури. – М.: Учпедгиз, 1956. – 483 с.
4. Беовульф //Бібліотека світової літератури: Серія перша. – М.: Худ. література, 1975. – 755 с.
5. Резник Р.В, Сорокина Т.А., Резник И.В. История английского языка: учебное пособие. – М, 2003. – 496с.